

sota del *Port del Cantó* i sota del portet d'Ares de la Guàrdia i d'altres portelles d'aquestes serres.³

Ja que es veu tanta llum cap als horitzons bascos, i essent raonable cercar-hi explicació de la terminació, no vacillem ja a identificar la terminació dels dos noms amb un sufix basc: el ben comprovat *-kide*. Deixem la paraula a Azkue: «sufijo del vasco común = lat. *con-*, e idéntico al sustantivo *kide*, con su variante *ide*»: *kide* és «compañero, igual, coetáneo». Com a sufix, el seu paper és indicar igualtat, pertinença o analogia; recordem *adiskide* «convecino»; una dita proverbial en la llengua, ja recollida per Oihenart, era *lan-kide: gaiz-kide* «enemigo: el de tu oficio». Fins al punt que se'n fa l'abstracte *khidego* «égalité» (b.-nav., lab., sul.); o *kide*, substantivat, pren, a Biscaia, el sentit «término, clase», en els dialectes centrals el de «coetáneo», i el de «colega» en basc comú. El retrobem encara en els clàssics «Refranes y Sentencias» del biscaí antic; i en termes semblants ho exposa Uhlenbeck (*Woord-afleidende Suffixen van het Baskis*, 46).

Els casos de BIDE/BEDA/BIDA 'cami' (que hem fet presents supra), i els de ATE/ATA 'porta', ens mostren com en paleo-basc, i ibero-basc, hi havia sovint *-a* en lloc de *-e* (alternança que avui té encara joc funcional en els compostos bascos). En un mot: la identificació amb *-KIDE* de la terminació *-KIDA* dels dos topònims en estudi, és irreprotxable: car, com ja intuïa M-Lübke la *-t-* de part de les mencions antigues, és per hiper-llatinisme. L'ètimon el podem concretar en ATABARR-KIDA 'el (paratge) de davall-ports', tal com *Tavascan* és ATA-B(E)-AZKAN 'el capdavall del sotaports'.⁴ Aqueixos compostos continuen formant-se, i trobant-se arreu, en la toponímia basca: *Ataún*, *Atamínape*, *Atauri*, *Ategorrieta*... i *Ataide*, que ens presenta bon exemple no sols de la variant avant-posada *ata-* sinó també un bonic paral·lel de la composició amb *-kide*: car ja Azkue ens ha avisat que *-ide* n'és una variant (subjecta a la caiguda de *k-* inicial, que és normal en aquell sistema fonètic).

Acabem ara la qüestió de *Cortiuda*, explicant-ne el primer component, car l'evolució fonètica de KORTÍKIDA a *Cortiuda*, és tan clara com la de LĪCĪTA > *lezda* > *lleuda*.

Aquí hem de dubtar entre dues possibilitats, versemblant i discutibles totes dues. Fins on arriben els llums bascològics de nosaltres romanistes, sembla que no és possible decidir si en una arrel basca GUR-/KUR- és la G- o la K- la més antiga. Uhlenbeck equipara lab. *kur* 'encorbament', b.-nav. *gur* id. («verbeugung»), afegint-hi derivats del tipus participial i infinitiu en *-tu*: b.-nav. *kburtu* 'enfonsar(-se)' («sinken»), guip. i lab. *gurtu* 'encorbar-se', 'saludar' (*Vergl. Laul. d. baskischen Dialekten*, p. 83).

Mitxelena, més preocupat pel sistema morfològic paleo-basc, no hi parla de *-tu* (que prolifera tard); en dóna, però, indicis semàntics, també suficients per a nosaltres: *gur* «flectere», que ja fou usat pel pioner Leizarraga, va acompanyat dels participis de tipus arcaic (ara obsolet) *makurtu* («declinare», Leiz.), i *makur*

«inclinado, arqueado, torcido», i de les formes de tipus infinitiu-participial a-nav. *kurta* «agachado», en altres parlars *gurtbu*, cf. *kurru-a kur* «cabizbajo» en el navarrès Arakistain, i el compost *uz-kur* «agachado, agobiado, acurrucado» (*Fon. Hi. Vca. 2*, p. 277).

A base d'aquest deriv. KURTU ens podríem arriscar a suposar un ètimon CURTÍCIDA 'el (paratge) de les corbes o curvatures', sigui al·ludint al collet on es troba *Cortiuda* (cf. els innombrables *Coll Pan* PANDUS, *El Córnb*, *La Corba*), sigui a les recolzades del camí que hi puja. A condició, però, que estiguéssim segurs que la variant en K- ja fos paleo-basca i pròpia del dialecte basc extrem-oriental de Rbg.-Pall.-Urgellet. Però qui sap si hi hauria parentiu amb *guri* «manteca», en uns llocs, i «rollizo, lozano» en altres (Mitxelena, o.c., p. 512)? O són parònims? Cal que els romanistes deixem aquí la paraula als bascolègs.

Més que més havent-hi una altra etimologia a la vista. El ll. C(OH)ORTE(M) (romànic *cort*) ha passat manllevat a la llengua basca (encara que els ultrapuristes li posin sordina en llurs diccionaris), i hi ha molts indicis que fou des d'antic. Encara que en part es trobi amb la K- canviada en G-, és clar que en els estrats antics de la llengua era amb K-. Ja el més antic dels literats bascos, Detxepare va usar *gortian* 'a la cort', i es troba *gorte* «hof» (en compostos + x) de parlars moderns (Uhlenbeck, *Vgl. Lautlehre*, p. 84), però tant *gorta* com, i encara més, *korte*, segueixen en ús segons els dialectes amb el sentit de «cuadra, ejido», «establo», «sel» (Mitxelena, *Apell.*), i així han donat lloc a un sens-fi de compostos i derivats: *Cortabarri-a* (cf. els nostres ATA-BARR-KIDA i ESTA-BARR), *Cortabitarte* (cf. el nostre *Tabiarte*), *Cortegui*, *Zencortia*, *Es-cortia* (cf. el nostre *Estavar*), *Cortejerana* (*Apell.*, § 376), no solament *Gortari*, *Azkargorta* (*Apell.*, § 290). Si en composició amb *-z(ah)ar* 'vell', ha donat tant *Cortázar* com *Gortázar*, i si també ha format derivats com *Gortari*, *Cortadi* i *Corta*, igual pogué formar-se KORTÍKIDA en el basc del nostre substrat.

Què és més versemblant, en aquell parlar voltat de penombres, si el derivat de l'arrel GUR/KUR- o el de l'arrelat mot erdèric CORTE potser ho decidiran millor els crítics (sobretot si són bascolègs). Però el problema, en el seu conjunt, queda aclarit sense dubtes.

Acabem amb un parònim no gaire clar, però ja antic i de comarques veïnes: el cognom *Cortit* (no recollit per *AlcM* ni el *DAG*), el crec propi de cap a Lleida i Ribagorça. *Cortit* es deia el vell patriarca que governava en el poble de Castissent (vora la N. Ribagorçana, al N. del Montsec d'Àger), que m'acollí i informà en l'enq. de 1957 i em digué que en sabia bastants més cap a Lleida. Un «*Petrus Cortid*» signa entre els que apadrinen la Carta de Francesques que el Comte d'Urgell atorga a la vila d'Agramunt l'a. 1224 (Font Rius, *C. d. p.*, § 24.31, p. 344.5), millorant les que li havia concedit el seu antecessor, aquell Ermengol que reivindicava l'esgl. de *Cortiuda* el 1024. Això no pot venir del cast. *curtir* 'assaonar' (mot estrany al cat. i